

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	กรอบนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ
ชื่อผู้เขียน	นางสาวพรพธู รูปจำลอง
ชื่อปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2552

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์และประเมินผลนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งเป็นนโยบายหนึ่งตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (พ.ศ. 2547-2551) เพื่อให้ทราบว่าทำไมนโยบายจึงเกิดผลลัพธ์เช่นนั้น โดยการศึกษาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างบทบาทผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน 2) นำข้อค้นพบดังกล่าวมาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อกำหนดโมเดลของกรอบนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมาย การศึกษาวิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ นโยบายการท่องเที่ยว การประเมินผลของนโยบายโดยใช้เกณฑ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามตัวแบบ North American Stakeholder Model กรอบแนวคิดในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของชาติตาม Porter's Diamond Model: Competitive Advantage of Nations และแนวคิดของ Kaplan & Norton (2008) ในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ตามมุมมองการสร้างสมดุลสี่ด้าน (Balanced Scorecard Perspectives)

กรอบแนวคิดในการศึกษานี้เน้นประเด็นที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในนโยบายจะนำเสนอและความวิตกกังวลของบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักที่มีเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและผลลัพธ์ของนโยบาย เพื่อแสวงหาคำตอบที่มีลักษณะเป็นการมุ่งศึกษาปฏิบัติการสนองตอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักของนโยบาย ผู้เขียนจึงนำระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ โดยการศึกษาเอกสารทางวิชาการและเอกสารเกี่ยวกับนโยบาย รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกตัวต่อตัวและทางโทรศัพท์ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักนั้นพิจารณาจากโครงสร้างของนโยบาย และการแนะนำของเพื่อนซึ่งเป็นผู้รู้ในด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ข้อมูลที่ได้มาจะถูกนำมาวิเคราะห์และจำแนกประเภทแล้วจึงสรุปเป็นข้อค้นพบ มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการโยงแบบสามเส้า และขอให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ช่วย

ตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้เชื่อถือได้ในความจริงแท้ เพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้เขียนได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก โดยผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญมีดังนี้ 1) ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2) ภาคเอกชน ได้แก่ เจ้าของ ผู้บริหาร ที่ปรึกษาของสปา รีสอร์ท โรงแรมและผู้แทนขององค์กรหลักภาคเอกชนคือ สมาคมสปาไทย สมาคมไทยธุรกิจท่องเที่ยวและสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การประเมินผลนโยบายพบว่ารัฐบาลกำหนดนโยบายตามการผลักดันของเอกชนผู้ประกอบการโรงพยาบาลซึ่งมุ่งดึงดูดลูกค้าชาวต่างชาติให้เดินทางมาใช้บริการทางการแพทย์ของโรงพยาบาลในประเทศไทย ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และการบริการส่งเสริมสุขภาพโดยเน้นสปาซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีส่วนส่งเสริมการพัฒนาสปาไทยให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้วยการนวดไทยและการนำสมุนไพรไทยมาใช้ เอกชนรายใหญ่มีศักยภาพในการริเริ่มและแข่งขันในธุรกิจ แต่ผู้ประกอบการรายย่อยยังขาดเครือข่ายการตลาด ขาดการพัฒนาองค์กรเพื่อการเรียนรู้และขาดบุคลากรที่มีทักษะ ภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายและมีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน ผู้อำนวยการความสะดวกและผู้กำกับดูแล แต่ภาครัฐขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจริงจัง เพราะเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยและรัฐบาลไม่ได้แต่งตั้งหน่วยงานหลักเพื่อให้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการนำนโยบายไปปฏิบัติและนโยบายขาดแผนเชิงกลยุทธ์ การดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจึงไม่ประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) ทบทวนนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในมิติที่หลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งอาจพัฒนาได้ในชุมชนชนบท 2) พัฒนาแผนเชิงกลยุทธ์และส่งเสริมนวัตกรรมผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยให้ภาครัฐทำงานร่วมกับภาคเอกชนในฐานะหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ 3) แต่งตั้งหน่วยงานหลักที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวให้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อกระจายโอกาสไปสู่ชนบทโดยดำเนินงานตามหลักจริยธรรมและธรรมาภิบาลโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 4) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ในการศึกษาวิจัยต่อจากนี้ ผู้เขียนขอเสนอแนะให้ศึกษาเพื่อกำหนด 1) กรอบนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Creative Community-Based Wellness Tourism) ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและหลักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2) กรอบนโยบายเพื่อการพัฒนาบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักของภาครัฐและภาคเอกชนในฐานะหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของเอกชนรายย่อย 3) กรอบนโยบายในการพัฒนาฝึกฝนอบรมบุคลากรภาครัฐในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยให้เติบโตอย่างยั่งยืน.

ABSTRACT

Title of Dissertation	Strategic Policy Framework for Health/Wellness Tourism Promotion
Author	Miss Pornphatu Rupjumlong
Degree	Doctor of Public Administration (Public Policy)
Year	2009

The objectives of this study are as follows: 1) To analyse and evaluate the policy on health/wellness tourism promotion as per the vision to develop Thailand as the Centre of Excellent Health Care of Asia during 2004-2008 to find out what the policy outcomes are, and the reasons thereof. The evaluation studies interactions among key stakeholders in the public and private sectors and the link of their roles in the health/wellness tourism policy. 2) To utilize the findings for formulating a model of the Strategic Policy Framework for Health/Wellness Tourism Promotion. This study adopts theories on public policy, tourism policy and stakeholder-based evaluation as per North American Stakeholder Model, and applies the concepts of Competitive Advantage of Nations: Porter's Diamond Model and the Balanced Scorecard Perspectives (Kaplan & Norton, 2008).

Particular attention is paid on issues and concerns relating to policy implementation and the outcomes thereof. The study is responsive focusing oriented, thus the qualitative approach is employed. Methods of the study are documentary research and in-depth interview; face-to-face and by telephone calls. Informants are selected as per the policy structure and well-informed significant friend approach. Data collection and analysis are conducted simultaneously with typology before making a conclusion on the findings. In ensuring authenticity, internal validity and reliability, triangulation of data and well-informed related parties' checking are conducted.

(6)

Key stakeholders are interviewed. Key informants are stakeholders in: 1) public sector; high rank officers of Ministry of Public Health, Ministry of Commerce and Tourism Authority of Thailand, and 2) private sector; entrepreneurs, managers, consultants of spas, resorts, hotels, and representatives of key private associations, e.g. Thai Spa Association, Association of Thailand Tourism Agents (ATTA) and the Tourism Council of Thailand. The study finds that the policy is formulated due to interest groups' force. Large hospital entrepreneurs want to provide services to foreign patients, resulting in the government's promotion of medical tourism. The Health/Wellness Tourism policy is a by-product of the aforesaid. The policy has contributed to Thai spa development, using Thai herbs and the renowned Thai massage. Small and medium entrepreneurs lack marketing network, learning organization and skilled personnel. The government plays roles of supporter, facilitator and regulator, but lacks staffs with experience in tourism promotion. The evaluation finds that the policy succeeds in promoting innovation of Thai spa as a unique health/wellness tourism product, but the policy implementation has not been successful due to lack of continued strong support by the governments, and no key actors are empowered to be accountable for implementation of the policy, which lacks strategic plans.

The policy recommendations are: 1) To revise the policy, and build understanding on multi-dimensions of wellness tourism for further development; 2) To develop a strategic plan, promote wellness tourism products innovation, encourage cooperation among private sector and public sector as strategic partners, and to give opportunities to local communities; 3) To empower a primary bureau to be directly in charge of the policy, and decision making shall be based on the approaches of ethics and good governance. The philosophies of Sufficiency Economy and Creative Economy shall be applied; and 4) To use ICT and electronic media for wellness tourism management and promotion. Further studies may be focused on 1) Policy Framework for Creative Community-Based Tourism Promotion as per Creative Economy and Sufficiency Economy philosophy; 2) Policy Framework for Cooperation Among Key Stakeholders in Public and Private Sector as Strategic Partners in Wellness Tourism Promotion, and 3) Policy Framework for Public Sector's Personnel Training to Support Wellness Tourism Sustainable Development.